

УДК 631.162:657.21

Корабахіна А.Ю.

асистент кафедри фінансів і кредиту

Миколаївського національного аграрного університету

РОЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ДОРАДНИЦТВА В РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

THE ROLE OF AGRICULTURAL ADVISORY SERVICES IN DEVELOPMENT OF RURAL AREA IN MYKOLAYIV REGION

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовано значення сільськогосподарського дорадництва як напрямку політики сталого розвитку сільських територій в умовах європейської інтеграції. Проведено оцінку механізму державної фінансової підтримки інституту саморегулювання в агропродовольчій сфері на прикладі діяльності Миколаївської обласної громадської організації «Сільськогосподарська дорадча служба Причорномор'я».

Ключові слова: сільськогосподарське дорадництво, сільськогосподарська дорадча служба, сільські території, державно-приватне партнерство, інститут саморегулювання.

АННОТАЦІЯ

В статье обосновано значение сельскохозяйственного дорадництва как направления политики устойчивого развития сельских территорий в условиях европейской интеграции. Проведена оценка механизма государственной финансовой поддержки института саморегулирования в агропродовольственной сфере на примере деятельности Николаевской областной общественной организации «Сельскохозяйственная дорадчая служба Причерноморья».

Ключевые слова: сельскохозяйственное дорадництво, сельскохозяйственная дорадчая служба, сельские территории, государственно-частное партнерство, институт саморегулирования.

ANNOTATION

This article substantiates the value of agricultural advisory services as a component policies for sustainable rural areas development in the context of European integration. Studied the mechanism of the state financial support of self-regulation in the agri-food sector on the example of the Mykolayiv regional public organization «Agricultural advisory service Prichernomoria».

Keywords: agricultural advisory services, agricultural advisory service, rural area, public-private partnerships, institute self-regulation.

Постановка проблеми. Процес агропромислової інтеграції України та країн Європейського Союзу (далі – ЄС) неможливий без належного рівня розвитку сільських територій. Так, високий рівень безробіття, низький рівень доходів селян та соціальної захищеності, недоступні для малого і середнього бізнесу кредитні ресурси, а також зниження інвестиційної привабливості є вагомими проблемами майже кожного села. Сьогодні звичайному товаровиробнику складно орієнтуватись у системі директив та регламентів ЄС з питань регулювання ринку аграрної продукції, у зв'язку з чим виникає нагальна необхідність термінового проведення дорадницької роботи на селі щодо особливостей митного і санітарного оформлення, сертифікації та контролю якості сільськогосподарської продукції тощо.

Попри існування попиту на дорадчі послуги, значна кількість дорадчих служб призупиняє

свою діяльність через скорочення бюджетного фінансування. За таких умов розвиток системи сільськогосподарського дорадництва в цілому можливий лише за рахунок ефективної взаємодії держави та бізнесу у формі державно-приватного партнерства, а також зміни діючого порядку надання таких послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль сільськогосподарського дорадництва в забезпеченні розвитку сільських територій обґрунтована в працях багатьох науковців, зокрема, О.Д. Гудзинського, О.Ю. Єрмакова, О.Ю. Лупенко, Р.Я. Корінця, М.Ф. Кропивко, І.П. Кудінової та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний обсяг наукових здобутків з даної тематики, досі відсутній належний організаційно-фінансовий механізм реалізації сільськогосподарських дорадчих послуг, а також не оцінена роль співпраці науковців та приватного сектору агропромислового комплексу у забезпеченні розвитку сільських територій.

Мета статті полягає у дослідженні сучасного стану вітчизняної системи сільськогосподарського дорадництва в цілому та оцінка результативності функціонування громадської організації «Сільськогосподарська дорадча служба Причорномор'я» на розвиток сільських територій Миколаївської області зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняні сільські території як об'єкт державного регулювання є важливим комплексом природного, виробничого та трудового потенціалу і останнім часом все частіше підлягають реформуванню за рахунок розвитку партнерських відносин з провідними країнами ЄС. Зокрема, найбільша втрата економічних вигід внаслідок неефективного їх використання в першу чергу зумовлена високим рівнем безробіття, незадовільним станом соціально-економічної інфраструктури села, скороченням обсягів інвестицій, а також слабкою державною фінансовою підтримкою як суб'єктів господарювання, так і населення.

Так, аналізуючи перспективи галузі сільського господарства в рамках підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [1], актуальним питанням є визначення механізму реалізації її основних положень, а саме ст. 404

Глави 17 «Сільське господарство та розвиток сільських територій». Відповідно до даної Угоди, співробітництво між сторонами у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій охоплює такі сфери:

1) сприяння взаємному розумінню політик у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій;

2) посилення адміністративних спроможностей на центральному та місцевому рівнях щодо планування, оцінки та реалізації політики;

3) заохочення сучасного та сталого сільськогосподарського виробництва з урахуванням необхідності захисту навколишнього середовища і тварин, зокрема, поширення застосування методів органічного виробництва й використання біотехнологій шляхом впровадження найкращих практик у цих сферах;

4) обмін знаннями та найкращими практиками щодо політики розвитку сільських територій з метою сприяння економічному добробуту сільських громад;

5) покращення конкурентоспроможності сільськогосподарської галузі та ефективності і прозорості ринків, а також умов для інвестування;

6) поширення знань шляхом проведення навчальних та інформаційних заходів;

7) сприяння інноваціям шляхом проведення досліджень та просування системи дорадництва до сільськогосподарських виробників;

8) посилення гармонізації з питань, які обговорюються в рамках міжнародних організацій;

9) обмін найкращими практиками щодо механізмів підтримки політики у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій;

10) заохочення політики якості сільськогосподарської продукції у сферах стандартів продукції, вимог щодо виробництва та схем якості.

З урахуванням того, що сьогодні з високою швидкістю відбувається процес інформатизації як суспільства, так і всіх галузей народного господарства, вагоме значення у розбудові аграрного сектору починає відігравати система сільськогосподарського дорадництва. Відповідно до Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» [2], сільськогосподарська дорадча діяльність (дорадча діяльність) – це сукупність дій та заходів, спрямованих на задоволення потреб особистих селянських та фермерських господарств, господарських товариств, інших сільськогосподарських підприємств усіх форм власності і господарювання, а також сільського населення у підвищенні рівня знань та вдосконаленні практичних навичок прибуткового ведення господарства.

В ЄС важливість системи сільськогосподарського дорадництва знайшла відображення у правових актах країн – членів цієї організації, а також у правових актах ЄС. Так, Регламент (ЄС) № 73/2009 Ради ЄС про заснування спільних правил для схем пря-

мої підтримки фермерів у рамках Спільної сільськогосподарської політики і про заснування деяких схем підтримки для фермерів, що вносить зміни в Регламенти (ЄС) 1290/2005, (ЄС) 247/2006, (ЄС) 378/2007 та скасовує Регламент (ЄС) 1782/2003, містить норму про те, що держави – члени ЄС повинні мати систему консультування фермерів (тобто систему дорадництва) з земельних питань та з питань управління фермами, управління якою здійснюється одним або кількома призначеними органами або приватними організаціями. А сама система консультування фермерів повинна відповідати національним вимогам ведення сільського господарювання країни [3].

В Україні запровадження такої діяльності на селі не тільки зацікавило населення та дрібних фермерів, а й привернуло увагу держави до розвитку інституту саморегулювання в агропродовольчій сфері. Зокрема, з метою сприяння покращенню добробуту та розвитку сільської місцевості через підвищення рівня знань і вдосконалення практичних навичок сільського населення та сільськогосподарських товаровиробників у 2003 р. створено Національну асоціацію сільськогосподарських дорадчих служб України (далі – НАСДСУ).

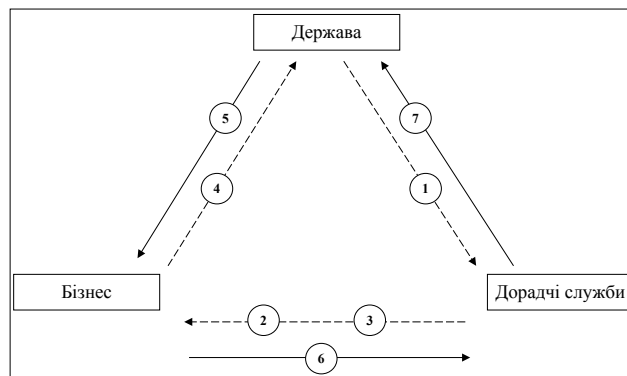

Рис. 1. Результативність функціонування системи дорадництва в умовах розвитку державно-приватного партнерства

Джерело: розробка автора

1 – законодавчо-правове забезпечення та фінансова підтримка суб'єктів сільськогосподарського дорадництва; 2 – підвищення рівня знань та інформаційне забезпечення щодо прибутковості ведення бізнесу; 3 – надання соціально спрямованих дорадчих послуг за рахунок коштів Державного бюджету України і місцевих бюджетів; 4 – забезпечення розвитку аграрного сектору (в т. ч. малого підприємництва) за рахунок впровадження інновацій та нововведень в особистих селянських та фермерських господарствах, сільськогосподарських підприємствах; 5 – удосконалення інституційного середовища за рахунок діяльності НАСДСУ як агента з представництва інтересів суб'єкта господарювання перед державою; 6 – участь у дорадчій діяльності на партнерських засадах з метою відродження кооперативного руху на селі; 7 – забезпечення інформацією органи державної влади та місцевого самоврядування щодо перспективних напрямів вкладення іноземних інвестицій та бюджетного фінансування.

Варто наголосити, що сьогодні за економічно складних часів держава прагне об'єднати свої зусилля з бізнесом. Одним із напрямів налагодження партнерських відносин за рахунок механізму державно-приватного партнерства є розбудова системи сільськогосподарського дорадництва (рис. 1).

Необхідність розвитку дорадництва в Україні обґрунтована в Концепції формування державної системи сільськогосподарського дорадництва на період до 2015 р., положеннях Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 р., Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р. тощо. Проте, незважаючи на значний обсяг законодавчо-нормативного забезпечення, в наш час існує проблема бюджетного фінансування сільськогосподарської дорадчої діяльності.

Аналізуючи матеріали аудиту, проведеного Рахунковою палатою щодо виконання заходів Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 р. у частині підтримки дорадництва, на вказану мету протягом 2008–2011 рр. фактично було використано 7 млн. грн., або 15,6% від прогнозного обсягу, зокрема, у 2008 р. – 3487,6 тис. грн. (33% від запланованого обсягу), 2009 р. – 1863 тис. грн. (17,3%), 2010 р. – 1659,4 тис. грн. (14,9%). У 2012 р. з Державного бюджету України було використано 1600 тис. грн. із 2 млн. грн. запланованих, а у 2011 р. та 2013 р. кошти на державну підтримку сільськогосподарської дорадчої служби не виділялися [4].

За даними НАСДСУ, у Миколаївській області зареєстрована одна обласна громадська організація «Сільськогосподарська дорадча служба Причорномор'я» (далі – «СДР Причорномор'я»). Відповідно до статуту даної громадської організації, основним із напрямів її діяльності є сприяння розвитку і стабільному функціонуванню аграрного ринку за рахунок надання практичної допомоги в створенні та ефективному функціонуванні сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, інформування та консультування щодо впровадження державної цільової програми розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації.

«СДР Причорномор'я» забезпечує надання соціально спрямованих дорадчих послуг відповідно до договору з Головним управлінням агропромислового розвитку Миколаївської обласної державної адміністрації. Так, спільним наказом Міністерства аграрної політики та продовольства й Міністерства економіки України № 816/394 «Про затвердження вартості соціально спрямованих дорадчих послуг» визначено наступну вартість таких послуг:

- одноденний семінар (25 осіб-учасників) – 2000 грн.;
- демонстраційний показ (30 осіб-учасників) – 3294,24 грн.;
- індивідуальні дорадчі послуги (за 1 год. консультацій) – 25 грн.;

- інформаційні видання: буклети, інформаційні листки, брошури (за один примірник) – 200 грн. [5].

Аналізуючи План заходів з надання соціально спрямованих дорадчих послуг сільськогосподарським товаровиробникам та сільському населенню у Миколаївській області на 2012 р. «СДР Причорномор'я» (рис. 2), варто наголосити на існуванні високого попиту на такі їх види, як друковані інформаційні видання, індивідуальні дорадчі послуги та одноденні семінари, вартість яких нижча, порівняно з демонстраційними показами.

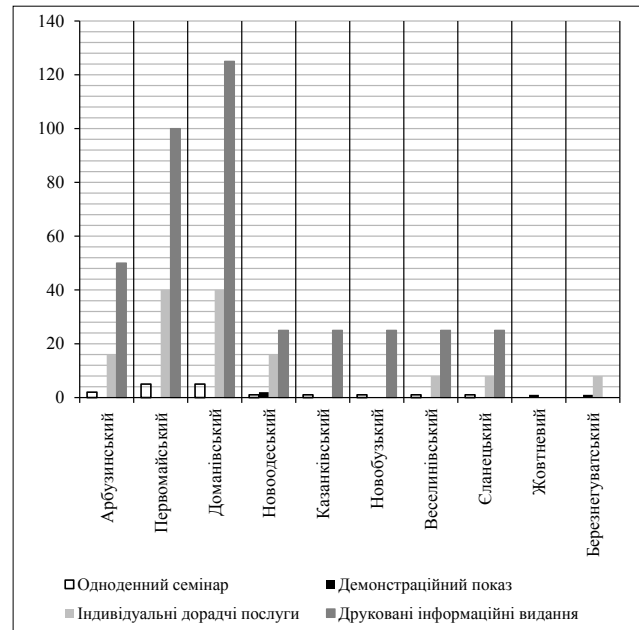

Рис. 2. Плановий обсяг соціально спрямованих дорадчих послуг «СДР Причорномор'я» в розрізі районів Миколаївської області, 2012 р.

Джерело: побудовано автором з використанням внутрішньої звітності «СДР Причорномор'я»

З метою виконання плану заходів з надання соціально спрямованих дорадчих послуг сільському населенню та сільськогосподарським виробникам Миколаївської області у 2010 р., було запропоновано дорадчі послуги на наступну тематику: внесення добрив, захист рослин, раціони годівлі худоби, профілактичні санітарно-ветеринарні заходи, питання штучного осіменіння тварин, особливості ведення агробізнесу та менеджменту, організація трудових відносин. Також було поширено інформацію про державні цільові програми підтримки розвитку сільськогосподарського виробництва та умови участі сільськогосподарських товаровиробників у їх реалізації.

На підставі даних реєстру актів виконаних робіт за договором з надання соціально спрямованих сільськогосподарських дорадчих послуг з Головним управлінням агропромислового розвитку Миколаївської обласної державної адміністрації у 2010 р. «СДР Причорномор'я» було використано 46982,72 грн. із 47000,00 грн.,

одержаних за кошторисом. Аналізуючи структуру вартісного обсягу наданих послуг (табл. 1), варто наголосити, що найбільшу питому вагу займають індивідуальні дорадчі послуги. Серед одержувачів таких послуг були підприємства та фермери таких районів Миколаївської області:

- Новобузький (с. Шевченкове);
- Казанківський (с. Троїцько-Сафонове);
- Баштанський (с. Плющівка);
- Арбузинський (сmt. Арбузинка);
- Очаківський (с. Кам'янка, с. Парутине, с. Дмитрівка, с. Чорноморка);
- Доманівський (с. Доманівка);
- Нооводеський (с. Новопетрівка, с. Сухий Єланець);
- Вознесенський (с. Білоусівка);
- Миколаївський (с. Крива Балка);
- Єланецький (с. Куйбишевка).

Таблиця 1

Структура соціально спрямованих дорадчих послуг, наданих суб'єктам господарювання Миколаївської області «СДР Причорномор'я», 2010 р.

Вид послуги	Загальна вартість, грн.	Питома вага у загальному підсумку, %
Одноденний семінар	30000,00	63,9
Демонстраційний показ	9882,72	21,0
Індивідуальні дорадчі послуги	4475	9,5
Інформаційні друковані видання	2625,00	5,6
Всього	46982,72	100,00

Джерело: побудовано автором з використанням внутрішньої звітності «СДР Причорномор'я»

Сьогодні держава не виділяє кошти на підтримку діяльності «СДР Причорномор'я», що значно гальмує подальший розвиток даної організації. Негативним наслідком є і те, що незавершеність початої роботи відродження

сіл області викликає незадоволення серед місцевого населення та подальшу недовіру до системи дорадництва в цілому.

Висновки. Незважаючи на ряд суперечностей, просвітницька діяльність на селі в умовах євроінтеграції повинна забезпечити наближення вітчизняного законодавства до законодавства ЄС з метою нарощення обсягів експорту сільськогосподарської продукції за рахунок проходження процедури сертифікації та стандартизації. В перспективі важливими напрямками удосконалення організаційно-фінансового механізму реалізації сільськогосподарських дорадчих послуг є забезпечення вільного вибору товаровиробником (фермером) дорадника та оплати ним половини вартості соціально спрямованих дорадчих послуг.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 29 червня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/ru/publish/article?art_id=246581344&.
2. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність : Закон України від 17.06.2004 р. № 1807-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1807-15>.
3. Корінець Р.Я. Сільськогосподарське дорадництво України: проблеми, стратегія та шляхи розвитку / Р.Я. Корінець // Сільськогосподарське дорадництво: проблеми, стратегія та шляхи розвитку : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 16 жовтня 2013 р.) . – К. : ННЦ«ІАЕ», 2013. – 152 с.
4. Бюлетень за матеріалами Звіту про результати аудиту виконання заходів Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року – Київ : Рахункова палата України, 2013. – С. 18–19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.acrada.gov.ua/doccatalog/document/16741939/Selo_2015.pdf.
5. Про затвердження вартості соціально спрямованих дорадчих послуг : спільний Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України та Міністерства економіки України від 21.11.2007 р. № 816/394 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1330-07>.